

Vergaderjaar 2022–2023

31 289

Voortgezet Onderwijs

Nr. 531

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 22 december 2022

Zoals aangekondigd in mijn brief van 29 september¹ over de uitvoering van enkele moties inzake het staatsexamen informeer ik uw Kamer middels deze brief over een aantal zaken gerelateerd aan het staatsexamen voortgezet onderwijs (hierna: staatsexamen).

In deze brief ga ik achtereenvolgend in op de volgende onderwerpen:

- I. Het verloop van de staatsexamens in 2022;
- II. De staatsexamenresultaten 2022, aan de hand van de staatsexamenmonitor 2022 (bijlage 1);
- III. De voortgang op de verbeteragenda staatsexamen vo (bijlage 2 & 3);
- IV. De uitvoering van motie van de leden De Hoop en Van Meenen² over het monitoren van de extra voorzieningen voor staatsexamenkandidaten (bijlage 2 & 4).

I. Het verloop van de staatsexamens2022

Terugkijkend op het verloop van de examenperiode 2022 kan geconcludeerd worden dat de staatsexamens goed zijn verlopen. Wel was er wederom sprake van een zeer hoge druk op de staatsexamenorganisatie. Deze druk werd voor een deel veroorzaakt door de bijzondere maatregelen die in 2022 golden, met name het spreiden over de tijdvakken en de extra herkansing. Ondanks de uitbreiding van de pool van examenbetrokkenen in 2022 speelde de beschikbaarheid van examenbetrokkenen, waaronder examinatoren, ook een belangrijke rol in de hoge druk op de organisatie. In de aanloop naar de examens werd duidelijk dat sommige examinatoren van hun schoolbestuur geen toestemming meer kregen om als staatsexamenexaminator op te treden vanwege de hoge werkdruk op de eigen school. Ook door ziekte onder examinatoren waren er op het laatste moment nog veel afzeggingen van examinatoren. Hierdoor was

¹ Kamerstuk 31 289, nr. 521.

² Kamerstuk 31 289, nr. 511.

extra inzet van de staatsexamenorganisatie nodig om vervangende examinatoren te vinden. Door deze extra inzet kon worden voorkomen dat er examens moesten worden afgezegd en is er enkel sprake geweest van het verplaatsen van een aantal examens. Ik realiseer mij dat dit veel heeft gevraagd van de staatsexamenorganisatie en wil via deze weg mijn waardering uitspreken voor eenieder, en in het bijzonder alle examenbetrokkenen, het College voor Toetsen en Examens (hierna: CvTE) en DUO, die zich hebben ingezet voor deze unieke examenvoorziening.

II. De staatsexamenresultaten 2022

Op 21 november jl. heb ik uw Kamer geïnformeerd over de examenresultaten in het regulier vo van de afgelopen examenperiode.³ Inmiddels zijn de resultaten van het staatsexamen van 2022 ook beschikbaar. In onderstaande passage vindt u een samenvatting van deze resultaten. In bijgevoegde rapportage van DUO vindt u de volledige staatsexamenmonitor.

Aantal staatsexamenkandidaten

De registratie van gegevens en resultaten van het staatsexamen wordt ieder jaar verder verbeterd. Ook in 2022 is weer een verbeteringslag gemaakt waardoor de vertaling van het aantal examenafnames naar het totaal het aantal kandidaten (per subpopulatie) die deze examens hebben afgelegd nog nauwkeuriger bepaald kan worden. Daardoor is een kleine wijziging zichtbaar in het aantal kandidaten dat in 2021 heeft deelgenomen aan het staatsexamen in vergelijking met de monitor die vorig jaar aan uw Kamer is gestuurd.

In onderstaande tabel wordt inzicht gegeven in het aantal kandidaten dat heeft deelgenomen aan één of meerdere staatsexamens. In 2022 is een lichte daling zichtbaar van het aantal vo-kandidaten. Het aantal vso-kandidaten in 2022 is vergelijkbaar met het aantal kandidaten in 2021. Deze tabel geeft enkel die kandidaten weer die daadwerkelijk hebben deelgenomen aan het examen. Kandidaten die zich wel hebben aangemeld, maar zich op een later moment hebben teruggetrokken of niet aanwezig waren bij het examen zijn niet opgenomen in deze aantallen.

Tabel 1: aantal staatsexamenkandidaten

subpopulatie	deexamen	2020	2021	2022
VO	deexamen	1,522	1,639	1,357
VO	diploma	980	1,527	1,425
VO	totaal	2,520	3,131	2,763
VSO	deexamen	2,102	2,122	2,274
VSO	diploma	1,653	1,557	1,460
VSO	totaal	3,755	3,632	3,680

Slagingspercentages

Tabel 2 laat de slagingspercentages van staatsexamenkandidaten zien vanaf 2016. In de berekening van deze percentages zijn alleen kandidaten betrokken die in het betreffende examenjaar minimaal één staatsexamen

³ Kamerstuk 31 289, nr. 526.

hebben afgelegd. Kandidaten die het diploma hebben behaald door enkel eerder behaalde resultaten in te wisselen zijn niet meegenomen. Bij de interpretatie van deze tabel moet een tweetal kanttekeningen worden geplaatst. Zoals eerder opgemerkt worden er jaarlijks verbeteringen doorgevoerd in de registratie van de staatsexamensgegevens. Zo is het pas recent mogelijk om kandidaten die zich wel hadden aangemeld maar uiteindelijk niet hebben deelgenomen aan het examen uit de gegevens te halen. Om die reden is het beperkt mogelijk om een vergelijking te maken over de jaren heen. Daarnaast is het totaal aantal kandidaten dat via het staatsexamen een diploma behaalt relatief klein in vergelijking met het totaal aantal examenkandidaten in het voortgezet onderwijs. Deze groep wordt nog kleiner als de slagingspercentages per schoolsoort worden berekend. Dit heeft als gevolg dat er relatief snel fluctuaties in de slagingspercentages zichtbaar zijn over de jaren heen. In 2022 is voor alle schoolsoorten een lichte daling zichtbaar van het slagingspercentage. Om bovenstaande redenen kan op basis van deze gegevens niet geconcludeerd worden dat er sprake is van een dalende trend in de slagingspercentages.

Tabel 2: slagingspercentages

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	kandidaten 2022
VSO	vwo	80,0%	82,2%	81,0%	89,7%	85,0%	78,6%	77,6%	49
VSO	havo	86,3%	77,7%	73,8%	76,2%	80,6%	82,6%	77,9%	358
VSO	vmbo-GT	87,4%	75,1%	77,6%	77,4%	85,2%	92,0%	87,9%	810
VSO	totaal	86,7%	77,1%	74,1%	79,2%	85,1%	89,7%	86,4%	1,457
VO	vwo	66,3%	72,7%	70,5%	68,0%	55,5%	79,1%	65,8%	269
VO	havo	79,4%	71,3%	53,0%	70,0%	59,1%	79,2%	72,6%	336
VO	vmbo-GT	89,4%	67,7%	78,7%	70,4%	66,3%	88,3%	86,1%	137
VO	totaal	76,3%	70,9%	62,8%	69,3%	58,8%	81,2%	72,7%	744

Stabiele cijferontwikkeling eindcijfers Nederlands, Engels en Wiskunde

In de monitor wordt inzicht gegeven in de gemiddelde cijfers die kandidaten, zowel diploma- als dealexamenkandidaten, hebben behaald voor de (kern)vakken Nederlands, Engels en Wiskunde. Voor zowel het college-examen, centraal examen als het eindcijfer geldt dat de gemiddelden een stabiel beeld laten zien. Het gemiddelde eindcijfer voor Nederlands was in 2021 een 6,2 en in 2022 ook. Voor Engels was het gemiddelde eindcijfer in 2021 een 7,2 en in 2022 ook. Voor wiskunde was het gemiddelde eindcijfer in 2021 een 5,8 en in 2022 een 5,7.

Effecten coronamaatregelen

Net als in 2021 hadden diplomakandidaten in examenjaar 2022 de mogelijkheid om het resultaat van één vak buiten beschouwing te laten bij het bepalen van de uitslag als een kandidaat hiermee kon slagen; de zogenaamde duimregeling. De kernvakken waren hiervan uitgesloten. De monitor laat een vergelijkbaar beeld zien van het gebruik van deze regeling als vorig examenjaar. In totaal maakte 11,1% van de kandidaten gebruik van de duimregeling. In 2021 was dit 11,4%. Het precieze effect van deze maatregel op de vaardigheid van kandidaten is moeilijk vast te stellen. Zowel bij het regulier vo als het staatsexamen is er mogelijk

sprake van een gedragseffect in de voorbereiding op het examen waardoor er een vertekening van de gegevens optreedt.

Uitgebreide herkansingsmogelijkheid

De mogelijkheid tot het afleggen van een herkansing door diplomakandidaten van het staatsexamen is anders georganiseerd dan de herkansingen in het reguliere vo. Staatsexamenkandidaten kunnen deelnemen aan een herkansing als zij in het betreffende examenjaar opgaan voor het diploma en middels een herkansing alsnog kunnen slagen. In 2022 is de herkansingsmogelijkheid van diplomakandidaten uitgebreid op dezelfde wijze als in 2021. In de jaren voor de coronapandemie mocht een kandidaat, zodra hij in aanmerking kwam voor een herkansing, één centraal-examen en één college-examen herkansen, niet noodzakelijkerwijs van hetzelfde vak. In 2021 en 2022 kon een kandidaat, die in aanmerking kwam voor een herkansing, alle onderdelen van maximaal twee vakken herkansen. Uit de monitor blijkt dat het grootste deel van de kandidaten die een herkansing maakte ervoor koos om alle onderdelen van twee vakken in plaats van één vak te herkansen. Dit geldt zowel voor vso- als voor vo-kandidaten.

III. Voortgangsrapportage verbeteragenda staatsexamen vo

De afgelopen jaren is met uw Kamer meermaals gesproken over de uitvoeringsgrenzen van het staatsexamensysteem. Het aantal staatsexamenkandidaten dat jaarlijks bediend moet worden en de huidige inrichting van het systeem maken dat de grenzen van de staatsexamenorganisatie zijn bereikt. Eerder heb ik uw Kamer geïnformeerd over het voornemen van het CvTE om het staatsexamen meer toekomstbestendig in te richten zodat de organisatie meer aankan en de vorm van het staatsexamen passend is voor de huidige doelgroep. Dit is verder uitgewerkt in de verbeteragenda staatsexamens vo waarover uw Kamer op 17 december 2021 is geïnformeerd.⁴ In drie actielijnen wordt hiernaar toegewerkt: 1) het werken aan de optimalisering van het staatsexamensysteem om te zorgen voor meer capaciteit, flexibiliteit, 2) een betere aansluiting bij de vso-doelgroep en 3) het in beeld brengen van de uitvoeringsconsequenties van de staatsexamenketen.

Inmiddels zijn binnen de verbeteragenda de eerste resultaten bereikt waarmee wordt toegewerkt naar een set van kansrijke oplossingsrichtingen om het staatsexamen in de toekomst te flexibiliseren en blijvend passend te maken voor de volledige doelgroep. De verwachting is dat eind 2023 de eerste scenario's opgeleverd worden. De complete set met voorstellen wordt eind 2024 door het CvTE opgeleverd. Eind 2023 wordt uw Kamer geïnformeerd over de voortgang van de verbeteragenda en eind 2024 over de complete set aan voorstellen. Hierna kan gestart worden met de implementatie. Voor kandidaten betekent dit dat onder meer wordt verkend of een herkansingsmogelijkheid geboden kan worden aan zowel certificaatkandidaten als diplomakandidaten, conform de wens van uw Kamer. Daarnaast wordt binnen de verbeteragenda gewerkt aan het eerder inzicht geven van behaalde examencijfers, zodat zo goed mogelijk voorbereid en onder optimale condities het examen kunnen afleggen. Daarvoor wordt de mogelijkheid onderzocht om de college-examens te spreiden over het jaar heen zodat kandidaten meer ruimte krijgen om het examen te doen op het moment dat ze er klaar voor zijn. Om ervoor te zorgen dat kandidaten zo snel mogelijk gebruik kunnen maken van de mogelijkheden zoals in de verbeteragenda worden uitgewerkt, is het van belang dat het CvTE en DUO de ruimte krijgen om aan alle acties uit de verbeteragenda te werken zonder dat er aanvullende wensen bij de

⁴ Kamerstuk 31 289, nr. 505.

staatsexamenorganisatie worden neergelegd. De uitwerking van de verbeteragenda gebeurt namelijk naast alle reguliere werkzaamheden die nodig zijn om de staatsexamens jaarlijks doorgang te kunnen laten vinden. Alleen door in te zetten op de volle breedte van de verbeteragenda kan worden toegewerkt naar een robuuste en toekomstbestendige staatsexamenorganisatie.

Onderstaand informeer ik u over de voortgang per actielijn van de verbeteragenda en geef ik een doorkijk naar de resultaten die gedurende de looptijd van de verbeteragenda (t/m 2024) verwacht worden.

Actielijn 1. flexibiliseren van staatsexamensysteem

Binnen deze actielijn zet het CvTE zich in om het huidige staatsexamensysteem verder te flexibiliseren om aan de huidige en toekomstige vraag te kunnen blijven voldoen. Dit vraagt om voldoende examinatoren die onder goede randvoorwaarden gedurende het jaar inzetbaar zijn. Het CvTE zet zich in om examenbetrokkenen te binden aan de organisatie door middel van goede randvoorwaarden. Hiertoe heeft het CvTE in 2022 de professionaliseringstrajecten voor examenbetrokkenen herzien zodat zij zich blijvend ontwikkelen. Daarnaast loopt een onderzoek naar wat een passende vergoeding is voor examenbetrokkenen, die aansluit bij de bekostiging in het vo. Deze resultaten worden in 2023 opgeleverd.

Daarnaast moet de bestaande capaciteit van examenbetrokkenen zo optimaal mogelijk worden ingezet. Daarom hebben het CvTE en DUO het afgelopen jaar een onderzoek uitgevoerd naar de terugtrekkingen en no-shows van kandidaten. Het tegengaan hiervan kan voor een efficiëntere inzet van examenbetrokkenen zorgen. Komend jaar wordt het beeld dat tot nu toe is opgehaald aangevuld met een verdiepend onderzoek, dat eind 2023 zal leiden tot kansrijke verbeteropties.

Tot slot wordt er ook buiten de huidige werkwijze gekeken naar mogelijkheden om de capaciteit en wendbaarheid van het staatsexamen substantieel te vergroten. Dit gebeurt door middel van een onderzoek naar de jaarplanning van het staatsexamen. In 2023 worden de eerste resultaten verwacht van dit onderzoek, waarbij wordt gekeken naar de mogelijkheid om de college-examens te spreiden over het jaar. Dit zou er toe kunnen leiden dat het voor een staatsexaminator gemakkelijker is om zich naast zijn reguliere baan als docent in te zetten voor het staatsexamen. Tevens zal dit er voor zorgen dat het staatsexamen beter aansluit bij de wensen van de vso-kandidaten. Het kunnen spreiden van de college-examens over het jaar draagt ook bij aan het eerder kunnen communiceren aan kandidaten over de door hen behaalde CE-resultaten, zoals ook verzocht werd in schriftelijke vragen van het lid Van Meenen.⁵

Actielijn 2: Versterken aansluiting vso-doelgroep

Met de werkzaamheden onder deze actielijn streeft het CvTE naar het passend maken van het staatsexamen voor de vso-doelgroep. Er wordt niet alleen ingezet op een verbetering op lange termijn, maar juist ook voor het aankomende examenjaar. Tegelijkertijd vraagt een betere aansluiting met de vso-doelgroep ook om een antwoord op een meer fundamentele vraag over de manier van examineren in het vso, zodat deze beter aansluit bij de behoefte van de doelgroep en tegelijkertijd de kwaliteit en betrouwbaarheid van het examen borgt. Dit vraagstuk pak ik de komende periode verder op door de gesprekken die ik reeds gevoerd heb met de vso-sector in 2023 te continueren.

⁵ Aangangsel Handelingen II 2021/22, nr. 2783.

Om de aansluiting van het staatsexamen bij de vso-kandidaten bij het staatsexamen te verbeteren is het CvTE in 2022 gestart met een pilot naar de inzet van daartoe bevoegde vso-docenten bij de afname van mondelinge college-examens op de eigen school. In de huidige staatsexamenorganisatie worden docenten niet ingezet als examinator op de eigen school. Uit het eerste pilotjaar kan geconcludeerd worden dat de inzet van vso-docenten op de eigen school voordelen heeft voor de vso-kandidaten en de scholen en de staatsexamenorganisatie. De komende examenperiode zal de pilot herhaald en uitgebreid worden zodat beter in beeld kan worden gebracht wat de kansen en knelpunten zijn en wat er nodig is om de kwaliteit en continuïteit van het staatsexamen te kunnen borgen als de eigen docent het examen afneemt.

Daarnaast heeft het CvTE in 2022 wederom ingezet op het verbeteren van de informatievoorziening aan betrokken scholen en vso-kandidaten door voorlichtingsfilmpjes, brochures en regionale bijeenkomsten te organiseren. Een belangrijk doel hiervan is het delen van relevante informatie over wat er in een mondeling college-examen van kandidaten wordt verwacht zodat de kandidaat en de school zich hier zo goed mogelijk op kan voorbereiden. Ook is een onderzoek gestart naar de kwaliteit van de vakinformatie waarvan in de loop van 2024 de resultaten opgeleverd worden. In de vakinformatie, vergelijkbaar met het programma van toetsing en afsluiting (PTA) in het regulier vo, wordt per vak aangegeven welke kennis een kandidaat in huis moet hebben ter voorbereiding op het examen. Tot slot is in 2022 door het CvTE wederom de mogelijkheid van de inzet van de vertrouwenspersoon bij het college-examen onder de aandacht gebracht. Met als doel dat alle kandidaten die hier baat bij hebben gebruik maken van deze mogelijkheid. Dit kan voor kandidaten een manier zijn om een prettige afnameomgeving te creëren waarin zij zo goed mogelijk kunnen laten zien wat zij aan kennis in huis hebben.

Actielijn 3: Uitvoeringsconsequenties

Met de acties onder actielijn 1 & 2 wordt toegewerkt naar voorstellen om aanpassingen te doen aan de staatsexamenorganisatie. Het is evident dat eventuele aanpassingen van invloed zijn op de uitvoeringssystemen en processen bij DUO. Het CvTE en DUO werken aan het in beeld brengen van de uitvoeringsconsequenties om eventuele aanpassingen aan de staatsexamenorganisatie in de toekomst mogelijk te maken. Daarnaast wordt door DUO toegewerkt naar een gemoderniseerd (staats)examenorganisatie zodat de systemen robuuster en wendbaarder worden ingericht. Hierdoor zal het op termijn mogelijk zijn om eenvoudiger aanpassingen te doen aan de uitvoering van het staatsexamen.

IV. Motie over monitoring extra voorzieningen staatsexamen.

Staatsexamenkandidaten hebben de mogelijkheid om voorafgaand aan het staatsexamen extra voorzieningen aan te vragen vanwege een individuele ondersteuningsbehoefte van een kandidaat. Ik wil benadrukken dat ik het van groot belang vind dat kandidaten daar tijdens het examen gebruik van kunnen maken. Op die manier kan elke kandidaat het beste van zichzelf laten zien. Conform motie van de leden De Hoop en Van Meenen hebben het CvTE en DUO in samenspraak met LBVSO de afgelopen staatsexamenperiode de uitvoering van aangevraagde extra voorzieningen extra gemonitord.⁶ Het CvTE heeft de uitvoering van deze motie aangegrepen om de wijze waarop wordt omgegaan met voorzieningen en signalen over misverstanden in kaart te brengen.

⁶ Kamerstuk 31 289, nr. 511.

Uit de monitor van LBVSO en CvTE blijkt dat in veruit de meeste gevallen de aangevraagde voorzieningen worden toegekend. Eventuele misverstanden over de aangevraagde voorzieningen worden meestal voor het examen of op de dag van het examen opgelost door de locatievoorzitter. Ditzelfde geldt voor situaties waarbij op het moment van het examen blijkt dat voor een kandidaat een voorziening gewenst is maar niet is aangevraagd, bijvoorbeeld in het geval van een paniekaanval. In het geval van een misverstand is het van belang dat de kandidaat, een vertrouwenspersoon of andere betrokkenen direct en op de dag van het examen hierover melding maakt. Zo kan op het moment zelf een oplossing worden gezocht. Uit de rapportage van LBVSO blijkt dat in veel gevallen pas na het examen melding wordt gedaan. Op het moment dat een cijfer is vastgesteld of een diploma of certificaat is uitgegeven is het vaak niet meer mogelijk om een misverstand te herstellen.

Ondanks dat in de meeste gevallen waarbij sprake is van een misverstand een oplossing gevonden wordt, blijkt uit de monitor ook dat er winst te behalen is. Met name het proces van het aanvragen van extra voorzieningen voorafgaand aan het examen is een punt van aandacht. Het CvTE zal in samenwerking met LBVSO inzetten op het verspreiden van extra informatie over de mogelijkheid van extra voorzieningen en de aanvraag daarvan. Ook wordt door het CvTE ingezet op extra training van de examenbetrokkenen op dit vlak.

V. Tot slot

Het staatsexamen vervult een belangrijke functie binnen ons examenstelsel. Zij biedt voor een brede groep examenkandidaten een alternatieve weg naar het diploma. Ik realiseer mij dat er ieder examenjaar weer een opgave ligt voor de staatsexamenorganisatie om alle kandidaten te bedienen en dat er verschillende vraagstukken liggen in relatie tot het staatsexamen. Met de verbeteragenda wordt op termijn meer ruimte gecreëerd in de organisatie en wordt een goede aansluiting met de vso-doelgroep nagestreefd. Dit is een forse opgave. Des te meer omdat tegelijkertijd de reguliere staatsexamens doorgang moeten vinden. Met deze voortgangsrapportage zijn de eerste opbrengsten van de verbeteragenda in beeld en worden de contouren zichtbaar van het staatsexamen waar in de toekomst naar toe wordt gewerkt. In de periode tot en met 2024 zal dit steeds meer vorm krijgen.

Ik informeer uw Kamer eind 2023 over de voortgang en eind 2024 over de uitkomsten van de verbeteragenda.

De Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs,
A.D. Wiersma